

УДК. 342.95

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.3.35>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ РИЗИКАМ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ МИТНИХ ПРОЦЕДУР: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ

Пай І.І.,

*аспірантка кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності*

*Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого),*

ORCID: 0009-0000-1512-4346

e-mail: nadtokainna462@gmail.com

Пай І.І. Адміністративно-правові форми та методи запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур: поняття та види.

Статтю присвячено виокремленню теоретичних і практичних питань, пов'язаних із застосуванням адміністративно-правових форм та методів запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур, а також уточнення їхньої структури та основних термінів. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання, зокрема діалектичний метод, формально-юридичний аналіз, системно-структурний, порівняльно-правовий та логіко-догматичний методи, що дозволили всебічно розкрити правову природу адміністративно-правових форм і методів запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур. Розглянуто категорії «митна процедура», «корупційні ризики», «форми» та «методи». Запропоновано власну конструкцію «форми запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур» та «методи запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур». Встановлено, що форми запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур є правові та організаційні, а також з'ясовано їх характеристику. Розкрито правові форми діяльності суб'єктів запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур, а саме: видання нормативно-правових актів з питань запобігання корупційним ризикам; видання індивідуальних адміністративних актів у цій сфері; вчинення юридично значущих дій, а також укладення адміністративних договорів. Виокремлено серед організаційних форм запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур: матеріально-технічні заходи, кадрово-організаційні заходи, інформаційно-аналітичні заходи, тощо. У результаті дослідження обґрунтовано, що адміністративно-правові форми та методи запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур утворюють цілісну систему організаційно-правових засобів впливу, спрямованих на мінімізацію дискреційних повноважень посадових осіб митних органів, забезпечення прозорості та підзвітності їх діяльності. Досліджено, що серед методів запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур основне значення мають методи прямого адміністративного впливу, зокрема заходи адміністративного попередження, запобіжні адміністративні заходи та заходи юридичної відповідальності. Отже робимо висновок, що ефективність запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур залежить від комплексного поєднання адміністративно-правових форм і методів, їх нормативної визначеності та реалізації їх на практиці у діяльності митних органів України.

Ключові слова: митні органи, державна служба, посадові особи, корупційні ризики, запобігання корупції, форми, методи, митні процедури.

Pai I.I. Administrative and legal forms and methods of preventing corruption risks when implementing customs procedures: concepts and types.

The article is devoted to identifying theoretical and practical issues related to the application of administrative-legal forms and methods for preventing corruption risks in the implementation of customs

procedures, as well as to clarifying their structure and key concepts. The methodological framework of the study is based on general scientific and special legal methods of cognition, in particular, the dialectical method, formal-legal analysis, systemic-structural, comparative-legal, and logical-dogmatic methods, which made it possible to comprehensively reveal the legal nature of administrative-legal forms and methods for preventing corruption risks in the course of customs procedures. The concepts of “customs procedure,” “corruption risks,” “forms,” and “methods” are clarified, and the author proposes original definitions of “forms of preventing corruption risks in the implementation of customs procedures” and “methods of preventing corruption risks in the implementation of customs procedures.” It is established that the forms of preventing corruption risks in the implementation of customs procedures are divided into legal and organizational forms, and their characteristics are provided. It is indicated that the legal forms of activity of entities involved in preventing corruption risks in the implementation of customs procedures include: adoption of regulatory legal acts on preventing corruption risks; issuance of individual administrative acts in this sphere; performance of legally significant actions; and conclusion of administrative agreements. Among the organizational forms of preventing corruption risks in the implementation of customs procedures, the following are distinguished: material and technical measures, personnel and organizational measures, and information and analytical measures. As a result of the study, it is substantiated that administrative-legal forms and methods for preventing corruption risks in the implementation of customs procedures constitute an integral system of legal and organizational means of influence aimed at minimizing the discretionary powers of customs officials and ensuring transparency and accountability in their activities. It is established that among the methods of preventing corruption risks in the implementation of customs procedures, the primary importance belongs to methods of direct administrative influence, in particular, administrative preventive measures, administrative precautionary measures, and measures of legal liability. It is concluded that the effectiveness of preventing corruption risks in the implementation of customs procedures depends on a comprehensive combination of administrative-legal forms and methods, their normative certainty, and consistent implementation in the practical activities of the customs authorities of Ukraine.

Key words: customs authorities, civil service, officials, corruption risks, corruption prevention, forms, methods, customs procedures.

Постановка проблеми. У процесі євроінтеграції України та наближення національної митної системи до стандартів Європейського Союзу [1] особливого значення набуває впровадження ефективних форм і методів запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур. Попри наявність антикорупційних програм у митних органах [2], застосовувані форми і методи запобігання корупції часто є неефективними [3, с. 159]. Недостатня системність оцінювання корупційних ризиків, невиконання окремих антикорупційних заходів і потреба в удосконаленні правових інструментів контролю за доброчесністю посадових осіб митних органів при здійсненні митних процедур впливають на ефективність впровадження європейських стандартів публічного адміністрування в митній справі. Наявність проблем в реалізації процедур оцінювання корупційних ризиків при здійсненні митних процедур не відповідає підходам в окремих випадках, що застосовуються в митних адміністраціях ЄС. За таких умов актуалізується потреба в удосконаленні та науковому обґрунтуванні сучасних форм і методів запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур з позицій адміністративно-правового забезпечення.

Стан дослідження. Окремі питання вирішення проблем правового регулювання запобігання корупції у митному праві досліджували такі науковці як Ю.П. Битяк, І.Г. Бережнюк, В.М. Гарашук, Є.В. Додін, О.М. Шевчук, М.Г. Шульга та ін. Однак визначення адміністративно-правових форм та методів запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур залишились поза увагою дослідників.

Мета статті є виявлення теоретичних і практичних питань, пов'язаних із застосуванням адміністративно-правових форм та методів запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур, а також уточнення їхньої структури та основних термінів.

Виклад основного матеріалу. Спочатку розкриємо зміст - «митна процедура», «корупційні ризики», «форми» та «методи» тощо. МК України «митна процедура» – зумовлені метою переміщення товарів через митний кордон України, сукупність митних формальностей і порядок їх виконання» [4]. В наукових працях «митна процедура» складається з різних видів митних формальностей. Їх складові залежать від обставин переміщення товару (їх митного режиму, різно-

виду товару переміщеного через митний кордон, засобу і способу переміщення товару, тощо). Однак елементи структури митної процедури при переміщенні товарів через митний кордон можуть змінюватись досить кардинально [5, с.40]. Корупційний ризик – це ймовірність вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, що негативно вплине на діяльність організації [6]. На нашу думку, корупційні ризики при здійсненні митних процедур – це сукупність умов, факторів та обставин нормативного, організаційного й процедурного характеру, що виникають у процесі митного контролю, митного оформлення та справляння (стягнення) митних платежів і створюють ймовірність зловживання посадовими особами митних органів, наданими їм владними повноваженнями або пов'язаними з ними можливостями, з метою одержання неправомірної вигоди, що в результаті призводить до вчинення корупційного правопорушення або правопорушення пов'язаного з корупцією.

Категорія, «форма» в адміністративному праві – це зовнішній прояв певного змісту, тобто форми управління, що показують як практично здійснюється управлінська діяльність [7, с. 212]; форми управління – зовнішній прояв конкретних дій, що здійснюються органами виконавчої влади чи посадових осіб для реалізації поставлених перед ними завдань [8, с. 176]. Наприклад, серед завдань діяльності Держмитслужби України передбачено забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України; реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії правопорушенням під час застосування митного законодавства, включно із боротьбою проти контрабанди та порушень митних правил; створення умов, що мінімізують порушення митних правил у законній зовнішньоекономічній діяльності [9]. На нашу думку, форми запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур – це зовнішнє вираження конкретних дій органів публічного адміністрування, їх посадових осіб, спрямованих на вжиття заходів щодо виявлення корупційних ризиків та їх усунення при митному контролі, митному оформленні та справлянні (стягненні) митних платежів.

У публічному адмініструванні розрізняють правові та неправові форми (за критерієм настання юридичних наслідків). Перші включають: нормативні акти управління, акти-плани, управлінські програми, індивідуальні акти (адміністративні акти), адміністративні договори, юридично значимі дії, адміністративні процедури, автоматичні правові механізми. Другі – це організаційні форми які не спричиняють настання юридичних наслідків у сфері публічного адміністрування, що не підтверджує їх неспроможності встановлювати, змінювати і припиняти приватні правовідносини [10, с.94]. На нашу думку, форми запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур в межах адміністративно-правового забезпечення є правові та організаційні.

До правових форм діяльності суб'єктів запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур належать: видання нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання корупційним ризикам у митному контролі та оформленні; приписів щодо запобігання корупційним ризикам у Антикорупційних програмах Держмитслужби України; видання індивідуальних адміністративних актів (зокрема приписів про усунення порушень антикорупційного митного законодавства, рішень про притягнення посадових осіб митних органів до відповідальності за корупційні чи пов'язані з корупцією правопорушення); вчинення юридично значущих дій, а також укладення адміністративних договорів.

Приміром, у Антикорупційній програмі Держмитслужби України на 2023-2025 рік передбачається вказівка на проведення контролю за виконанням Антикорупційної програми, доцільності аналізу ефективності управління корупційною діяльністю; прийняття Держмитслужбою України рішення щодо проведення оцінювання корупційних ризиків та повноважень; утворення робочої групи, наділення її відповідними, необхідними для забезпечення структурних підрозділів Держмитслужби України ресурсами для ефективного управління корупційними ризиками та сприяння удосконаленню процесів управління корупційними ризиками; своєчасного реагування на можливі факти порушень та наявності корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень [2].

До найпоширеніших правових форм діяльності суб'єктів запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур є видання нормативно-правових актів. Так, наказом Держмитслужби України від 14.10.2022 р. а № 449 затверджено Положення про робочу групу з оцінювання корупційних ризиків та її персонального складу [11]. Стосовно укладання адміністративних договорів (угод), як правової форми запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур. Так, приміром, на виконання постанови КМ України за № 916 «Про реалізацію експериментального проекту щодо тестування посадових осіб митних органів з питань кваліфікації та

благонадійності» який передбачає проходження посадовими особами тривісного тестування, а саме: рівень знань митного та антикорупційного законодавства; загальні здібності; благонадійність [12]. Дане тестування здійснювалось за технічної та консультативно-методологічної підтримки Національного агентства України з питань державної служби, та за цим напрямком між ним та Держмитслужбою України було підписано Меморандум [13].

Організаційна форма запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур включає проведення організаційних заходів (круглих столів, конференцій з питань запобігання корупційним ризикам у митних органах [14], навчальних семінарів для посадових осіб митних органів [15] та ін.). Досліджувана організаційна форма при здійсненні митних процедур також охоплює – матеріально-технічні заходи, спрямовані на мінімізацію дискреційних повноважень посадових осіб митних органів (приміром, застосування технічних засобів митного контролю); кадрово-організаційні заходи (приміром, запровадження внутрішніх правил розподілу функцій, організація системи внутрішнього контролю [16]); інформаційно-аналітичні заходи (аналітичні довідки, звіти з оцінки корупційних ризиків). Так, у 2025 році було прийнято наказ Держмитслужби України «Про проведення оцінювання корупційних ризиків у діяльності Держмитслужби України» від 14 листопада за № 1506 [17]. Отже, правові та організаційні форми запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур взаємозв'язані та взаємодоповнюють одна одну, забезпечуючи комплексний вплив на зниження рівня корупційних проявів у митній сфері.

Стосовно здійснення інших юридично значимих дій як правової форми запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур (що має юридичні наслідки) є прийняття присяги державних службовців митних органів. Згідно МК України працівники митних органів, на яких покладено виконання завдань, зазначених у ст. 544 МК України, щодо здійснення організаційного, юридичного, кадрового, фінансового, матеріально-технічного забезпечення діяльності цих органів, є посадовими особами. Посадові особи митних органів є державними службовцями (ст. 569 МК України) [4]. Відповідно до ст. 36 Закону України «Про державну службу» з моменту складення Присяги особа набуває статусу державного службовця та відповідних прав і обов'язків [18].

В подальшому розглянемо зміст та види методів запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур. В теорії держави та права категорія «метод» – це підхід до впорядкування певної сфери суспільних відносин, що зумовлює використання того чи іншого специфічного комплексу юридичних засобів [19]. На думку О.П. Рябченко, методи містять сукупність прийомів, операцій, процедур здійснення управлінської діяльності, певний порядок взаємодії суб'єкта та об'єкта управління [20, с. 51]. Т.О. Коломієць під методами діяльності суб'єктів публічної адміністрації пропонує розуміти сукупність засобів, способів здійснення функцій суб'єкта публічної адміністрації, впливу цих суб'єктів на об'єкти публічної адміністрації [21, с. 141]. На нашу думку, методи запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур – це сукупність організаційно-правових та адміністративних засобів, прийомів та способів діяльності уповноважених органів публічного адміністрування в межах їх функцій, спрямованих на зменшення можливостей для корупційних правопорушень, мінімізацію дискреційних повноважень посадових осіб митних органів і забезпечення прозорого, ефективного та законного виконання митних процедур.

В адміністративному праві залежно від міри використання владних повноважень органами державної влади розрізняють саме такі методи: переконання, заохочення і примус, застосовуючи такий критерій, як вплив суб'єкта на об'єкт управління – на методи прямого (адміністративні) й непрямого впливу (економічні) [22, с.176]. Найчастіше у досліджуваній сфері використовуються методи прямого впливу (адміністративні), тоді як методи непрямого впливу (економічні) застосовуються рідше. Метод примусу, з точки зору Ю.П. Битяка, – це система засобів психологічного або фізичного впливу на свідомість і поведінку людей з метою досягнення чіткого виконання встановлених обов'язків, розвитку громадських відносин у рамках закону, забезпечення правопорядку й законності [23, с.109]. Зокрема, адміністративний примус при запобіганні корупційним ризикам при здійсненні митних процедур полягає у владному, обов'язковому впливі держави на посадових осіб митних органів з метою припинення, попередження або реагування на корупційні правопорушення та пов'язані з ними порушення їх службової дисципліни.

Так, В.К. Колпаков поділяє заходи адміністративного примусу на три групи: 1) заходи адміністративного попередження; 2) запобіжні адміністративні заходи; 3) заходи відповідальності за порушення нормативно-правових положень. Автор розмежовує запобіжні та попереджувальні заходи [24, с. 198]. Одним із заходів такого примусу при запобіганні корупційним ризикам при

здійсненні митних процедур у більшості випадків є застосування відповідальності, як адміністративної, так і дисциплінарної. Так, Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII закріплює, що за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи, зазначені в частині 1 ст. 3 цього Закону, притягаються до адміністративної та дисциплінарної відповідальності [25]. Згідно зі ст. 2 КУпАП питання щодо адміністративної відповідальності за порушення митних правил регулюються МК України [26]. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил встановлюється МК України (ч.1.ст.459 МК України) [4]. Зокрема, до методів непрямого впливу при запобіганні корупційним ризикам при здійсненні митних процедур слід віднести організаційно-економічні та матеріально-технічні умови, що зменшують можливість для корупційних зловживань посадових осіб митних органів. Серед яких можна виокремити, застосування інформаційних систем управління ризиками, використання технічних засобів митного контролю, відеоспостереження при митному контролі тощо.

Висновок. Форми запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур є правові й організаційні. Форми запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур – це зовнішнє вираження конкретних дій органів публічного адміністрування, їх посадових осіб, спрямованих на вживання заходів щодо виявлення корупційних ризиків та їх усунення при митному контролі, митному оформленні та справлянні (стягненні) митних платежів.

Методи запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур – це сукупність організаційно-правових та адміністративних засобів, прийомів та способів діяльності уповноважених органів публічного адміністрування в межах їх функцій, спрямованих на зменшення можливостей для корупційних правопорушень, мінімізацію дискреційних повноважень посадових осіб митних органів і забезпечення прозорого, ефективного та законного виконання митних процедур. Ці методи знаходять прояв у формах публічного адміністрування, через взаємодію суб'єктів і об'єктів публічного адміністрування при здійсненні митних процедур. У них відображається вплив держави, реалізуються повноваження публічно-управлінського характеру, що належать органам виконавчої влади. Методи запобігання корупційним ризикам при здійсненні митних процедур в межах адміністративно-правового забезпечення юридично оформлені, закріплені адміністративно-правовими нормами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжн. докум. від 27. 06.2014 р. № 984_011. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125.
2. Антикорупційна програма Державної митної служби України на 2023-2025 роки: наказ Держмитслужби України від 31.05.2023 р. URL:<https://customs.gov.ua/antikoruptionsinaprogram> (дата звернення: 01.02.2026 р.).
3. Шевчук О.М. Запобігання корупції у Державній митній службі України: окремі проблеми реформування. Публічна служба: вектори реформування в умовах воєнного стану: збірн. наук. матер. Всеукр. наук.-практ. круглого столу з нагоди Дня державної служби (21 червня 2024 р.). Харків: НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2024. С. 158–162. URL:<https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnykunaukovyuh-konferenczij>.
4. Митний кодекс України від 13.03.2012. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45. № 46-47. № 48. Ст. 552.
5. Німа А.О., Шевчук О.М., Соловійова О.М. Процедури митного контролю при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Том 3. № 89. С. 37–43. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.3.4>.
6. Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками: наказ Національного агентства запобігання корупції від 28.12.2021 р. № 830/21. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22/ed20211228#n30>.
7. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т./за заг. ред. В.Б. Авер'янова. Київ: Юридична думка, 2004. Т. 1: Заг. Част. 583 с.
8. Ківалов С.В., Біла Л.Р. Адміністративне право України: навч.-метод. посібник. Одеса: Юрид. літ., 2002. 312 с.

9. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постанова КМ України від 6 березня 2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text>.
10. Біла В.Р. Види форм публічного адміністрування: оновлення доктринальних підходів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 4. С. 112-115.
11. Про затвердження Положення про робочу групу з оцінювання корупційних ризиків та її персонального складу: наказ Держмитслужби України від 14.10.2022 р. № 449. URL: <https://customs.gov.ua/documents/pro-zatverdzhennia-polozhennia-pro-robochu-grupu-z-otsiniuvannia-koruptsiinikh-rizikiv-ta-yiyi-personalnogo-skladu-312>.
12. Про реалізацію експериментального проекту щодо тестування посадових осіб митних органів з питань кваліфікації та благонадійності: постанова КМ України від 30 вересня 2020 р. № 916. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/916-2020-%D0%BF#Text>.
13. Держмитслужба та Національне агентство України з питань державної служби підписали Меморандум про співробітництво. *Офіційний сайт. Держмитслужби України*. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/derzhmitsluzhba-ta-natsionalne-agentstvo-ukrayini-z-pitan-derzhavnoyi-sluzhbi-pidpisali-memorandum-pro-spivrobotnitstvo-387>.
14. 24th Session of the WCO Integrity Sub-Committee: Advancing Integrity in Customs. URL: https://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2025/march/24th-session-of-the-wco-integrity-sub-committee-advancing-integrity-in-customs.aspx?utm_source=chatgpt.com.
15. НАЗК провело перший навчальний тренінг для уповноважених із практичних аспектів оцінювання корупційних ризиків: URL: <https://nazk.gov.ua/uk/nazk-provelo-pershyj-navchalnyj-trening-dlya-upovnovazhenyh-iz-praktychnyh-aspektiv-otsinyuvannya-koruptsiinyh-gyzykiv/>.
16. Порядок організації та здійснення внутрішнього контролю в Державній митній службі України: наказ Державної митної служби України від 02.06.2022 № 228 (у ред. наказу Державної митної служби України від 19.09.2022 р. № 414). URL: <https://customs.gov.ua/en/documents/nakaz-derzhavnoyi-mitnoyi-sluzhbi-ukrayini-308>.
17. Про проведення оцінювання корупційних ризиків у діяльності Державної митної служби України: наказ Державної митної служби України від 14.11.2025 р. № 1506. URL: <https://customs.gov.ua/documents/pro-provedennia-otsiniuvannia-koruptsiinikh-rizikiv-u-diialnosti-derzhavnoyi-mitnoyi-sluzhbi-ukrayini-631>.
18. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
19. Теорія держави і права: підручник/О.В. Петришин, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський та ін.; за ред. О.В. Петришина. Харків: Право, 2015. 368 с.
20. Рябченко О.П. Держава і економіка: адміністративно-правові аспекти взаємовідносин: моногр. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 1999. 299 с.
21. Адміністративне право України: підручник/за заг. ред. Т.О. Коломієць. 2-ге вид., змін. і доп. Київ: Істина, 2012. 528 с.
22. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навч. посібник. Київ: Атіка, 2011. 624 с.
23. Адміністративне право України: підручник/за ред. Ю.П. Битяка. Харків: Право, 2010. 624 с.
24. Колпаков В.К. Адміністративне право: підручник. Київ, 1999. 736 с.
25. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
26. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 52. Ст. 1122.

Дата першого надходження рукопису до видання: 3.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації: 5.03.2026